

5.2.1 Konkrétní složení příjmů a výdajů

Výsledek rozpočtu hospodaření v zásadě ovlivňují, jak již bylo řečeno, dvě kategorie, a to:

- **Příjmy** – vstupy, zdroje.
- **Výdaje** – výstupy, potřeby.

Jsou to statisticky sledované kategorie a jistě stojí za to se na ně detailněji podívat.

Příjmy domácnosti jsou peněžní částky všech členů rodiny řešících rodinný rozpočet. Pravděpodobně to budou opakované bezhotovostní příjmy za konkrétní období – nejčastěji zpravidla jeden měsíc. Můžeme je rozdělit do těchto základních kategorií:

- 1) Základní typ příjmu – čistý příjem ze zaměstnání či podnikání – plat či mzda opakovaně periodicky generovaná z práce nebo zaměstnání.
- 2) Příjmy z pronájmu, dividend, vyplacené úroky apod.
- 3) Sociální příjmy – dávky od státu, přídavky na děti, důchod, podpora v nezaměstnanosti apod.
- 4) Mimořádné příjmy – jejich charakter je nepravidelný, tudíž je do rozpočtu můžeme těžko zahrnout; „dotace“ od rodičů či příbuzných, výhra v loterii, příjem z prodeje již nepotřebné věci z našeho majetku.

Výdaje domácnosti jsou peněžní částky vynakládané na zajištění chodu domácnosti, bydlení a úhradu potřeb jejích členů. Pro základní představu uvedeme elementární rozdělení výdajů podle mezinárodní klasifikace (Classification of Individual Consumption by Purpose, zkratka COICOP). Jiné používané označení může být **spotřební koš výrobků a služeb** nebo **index spotřebitelských cen** (životních nákladů). Index spotřebitelských cen je využíván pro řadu účelů, jako např. měření a vývoj inflace, valorizace mezd, důchodů a sociálních příjmů. Základní „oddíly“ (skupiny) položek včetně stručného popisu:²

- 1) **Potraviny a nealkoholické nápoje** – veškeré potraviny včetně nealkoholických nápojů.

² www.csu.cz, Indexy spotřebitelských cen (metodická příručka pro uživatele), Odbor statistiky cen, ČSÚ.

- 2) **Alkoholické nápoje a tabák** – alkoholické nápoje a tabákové výrobky.
- 3) **Odívání a obuv** – oděvní materiály, oděvy, oděvní doplňky, textilní galanterie, obuv včetně půjčování a oprav.
- 4) **Bydlení, voda, energie, paliva** – nájemné vč. imputovaného, úhrady za užívání družstevních bytů, služby spojené s užíváním bytu, výroby a služby pro běžnou údržbu bytu, vodné a stočné, odvoz popela a odpadků, všechny druhy energií (plyn, elektřina, teplo), tuhá paliva.
- 5) **Bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy** – nábytek a bytové vybavení, koberce a ostatní podlahové krytiny, bytový textil vč. ložního prádla, domácí spotřebiče, skleněné, porcelánové, stolní a kuchyňské potřeby pro domácnost, zboží a služby pro běžnou údržbu domácnosti, náradí, nástroje a různé potřeby pro dům a zahradu.
- 6) **Zdraví** – léčiva a zdravotnické výrobky, stomatologické výrobky, služby očních optiků, služby lékařů, lázeňská péče, regulační poplatky.
- 7) **Doprava** – osobní dopravní prostředky vč. oprav a náhradních dílů, pohonné hmoty, veřejná doprava (železniční, autobusová, místní, letecká), doprava žáků a studentů.
- 8) **Pošty a telekomunikace** – poštovní služby, telefonní přístroje (mobilní telefony), telefonní služby.
- 9) **Rekreace a kultura** – rozhlasové a televizní přijímače, přehrávače a rekordéry, osobní počítače, hudební nástroje, sportovní potřeby vč. oprav, knihy, noviny a časopisy, hračky, papírenské zboží, kulturní služby, sportovní aktivity, tuzemská a zahraniční rekreace, květiny a potřeby pro jejich pěstování, domácí zvířata a potřeby pro jejich chov vč. veterinární služby.
- 10) **Vzdělávání** – všechny stupně vzdělávání vč. výuky jazyků a umělecké výchovy.
- 11) **Stravování a ubytování** – zahrnuje jídla a nápoje v restauracích, kavárnách a podobných zařízeních, závodní stravování, školní stravování, ubytování v hotelích, v penzionech, chatách, na internátech a vysokoškolských kolejích.
- 12) **Ostatní zboží a služby** – služby osobní péče, elektrické spotřebiče pro osobní péči, kosmetické výrobky, klenoty, hodinky, kožená galanterie, pojištění (osob, bytů, domů, automobilů), sociální a finanční služby, správní a administrativní poplatky.

5.3 Analýza výdajů rodiny

Podíváme se detailněji na výdajovou stranu rodinného rozpočtu. Obsahuje nejen shodné položky pro různé rodiny, ale i položky značně různorodé, které charakterizují rozmanitost potřeb a přání každé rodiny.

Podstatné pro nás je však to, že **Výdaje** představují oblast „lepší“ oproti straně **Příjmů**, kterou můžeme snáze ovládat, resp. mít pod kontrolou. Bude jednodušší se pokusit najít na straně výdajů největší „konzumenty“ a právě na ně se zaměřit, než například získat nový další příjem. Proto je důležité vědět, jaké položky to jsou a jakým podílem se na konečné spotřebě rodiny podílejí. Pro tuto analýzu můžeme vyjít z charakteristiky spotřebního koše výrobků a služeb, neboť obsahuje vlastně to, co v průměru běžná rodina za rok spotřebuje. Zde je nutno uvést i určitý nedostatek tohoto ekonomického ukazatele, neboť index spotřebitelských cen nezahrnuje náklady na pořízení či rekonstrukci bydlení rodiny (zajímavé je, že položku „Nákup osobních dopravních prostředků“ ano). Jak je možné, že statistikové nepočítají s kupními cenami vlastnického bydlení, když náklady na údržbu vlastnického bydlení zahrnuté jsou? Důvodem je skutečnost, že inflace měřená indexem spotřebitelských cen zahrnuje pouze tzv. výdaje na konečnou spotřebu, kdežto pořízení domu či bytu je klasifikováno jako investice, nikoli spotřeba. Nad touto logikou zůstává rozum stát, nicméně se nejedná o rozmar českých statistiků, nýbrž o mezinárodně uznávanou metodiku. Otázkou pořízení bydlení formou hypotéky se budeme zabírat zvlášť, a proto je možno uvedený pohled prostřednictvím spotřebitelského koše na výdaje rodiny přijmout (akceptovat).

V současné době obsahuje spotřební koš pro výpočet inflace 691 cenových reprezentantů.³ Každý reprezentant má přiřazenou svou váhu, která by měla zohlednit podíl výdajů domácnosti, jenž na útratu konkrétního zboží či služby připadne. Přesněji řečeno vybrané položky představují strukturu spotřeby *jedné* osoby za rok (co nebo čeho a kolik osoba běžně spotřebuje). Počet cenových reprezentantů ve spotřebním koši pro výpočet indexů spotřebitelských cen (životních nákladů) je v roce 2013 následující:

³ www.csu.cz, Indexy spotřebitelských cen (metodická příručka pro uživatele), Odbor statistiky cen, ČSÚ.

Skupina	Počet reprezentantů
1. Potraviny a nealkoholické nápoje	161
2. Alkoholické nápoje a tabák	23
3. Odívání a obuv	65
4. Bydlení, voda, energie, paliva	41
5. Bytové vybavení, zař. domácnosti, opravy	80
6. Zdraví	19
7. Doprava	81
8. Pošty a telekomunikace	3
9. Rekreace a kultura	109
10. Vzdělávání	12
11. Stravování a ubytování	43
12. Ostatní zboží a služby	54
Celkem položek	691

Podíváme se nyní trochu podrobněji na ty položky, které nám konzumují finance. Jaký je jejich vzájemný podíl, která je největší, nejmenší? Jsou všechny hrazené výdaje skutečně nezbytné?

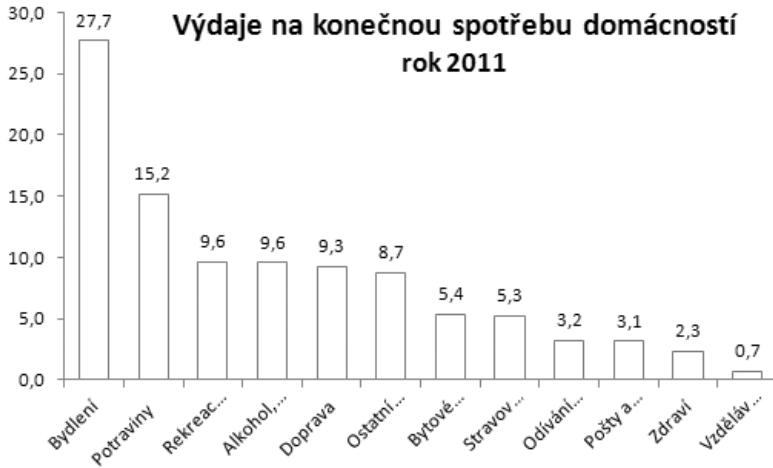
Zkusíme si sami pro představu sestavit žebříček prvních pěti skupin, které nejvíce zatěžují rodinný rozpočet. Kolik odčerpají z rodinného rozpočtu financí?

Kromě vzájemného poměru je zajímavé se i podívat na vývoj skupin v čase. Potřebné údaje zjistíme na stránkách Českého statistického úřadu http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989 a jsou vypsány v tabulce v **příloze č. 9**.

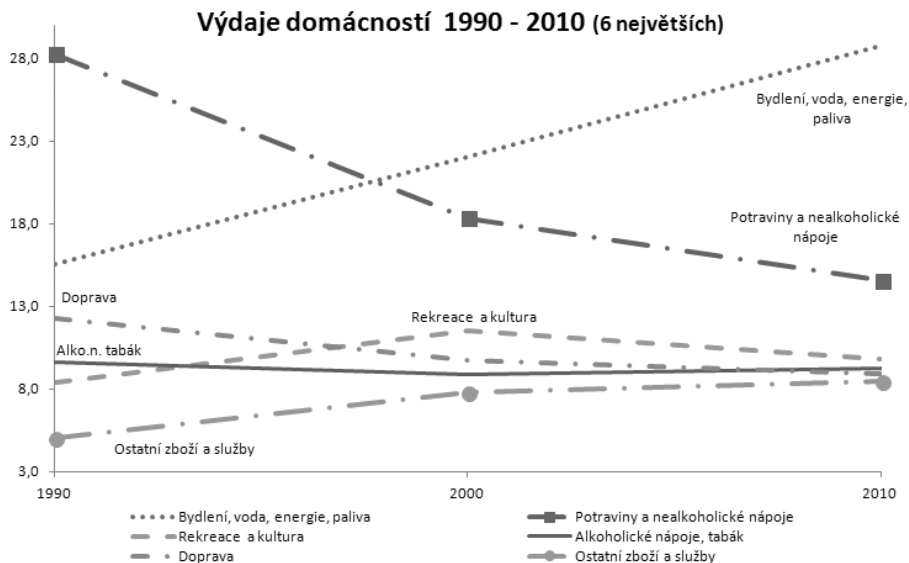
Složení výdajů (pro větší přehlednost v tabulce jsou uváděny zkrácené názvy kategorií) v roce 2011 bylo následující:

Bydlení	Potraviny	Rekreace a kultura	Alkohol, tabák	Doprava	Ostatní zboží a služby	Bytové vybavení	Stravování a ubytování	Odívání a obuv	Pošty a telekomun.	Zdraví	Vzdělávání
27,7	15,2	9,6	9,6	9,3	8,7	5,4	5,3	3,2	3,1	2,3	0,7
80,1						19,9					

Seřadíme skupiny podle výše výdajů sestupně. První polovina (nadprůměrných výdajů) – šest skupin se podílí velmi výrazně na výdajích přibližně 80 %. Zbývajících šest tvoří 20 %. Složení výdajů názorně ukazuje následující graf.

Prvním a nejvyšším výdajem je nyní položka bydlení, která je oproti druhé skupině – potraviny takřka dvojnásobná. Je zajímavé, že vždy tomu tak nebylo. Podíváme-li se podrobně na vývoj v čase v letech 1990, 2000 a 2010, dospějeme k zajímavému zjištění:

Největší „konzumenti“ výdajů rodiny si svoje pořadí vyměnili.

Vývoj ostatních položek uvádí tabulka:

	1990	2010		
1. Bydlení, voda, energie, paliva	15,5	28,8	↑	185 %
2. Potraviny a nealkoholické nápoje	28,3	14,6	↓	52 %
3. Rekreace a kultura	8,4	9,8	↑	117 %
4. Alkoholické nápoje, tabák	9,6	9,3	→	96 %
5. Doprava	12,3	8,9	↓	72 %
6. Ostatní zboží a služby	5,0	8,5	↑	169 %
7. Bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy	6,7	5,5	→	82 %
8. Stravování a ubytování	4,7	5,2	↑	110 %
9. Odivání a obuv	7,4	3,3	↓	44 %
10. Pošty a telekomunikace	1,6	3,3	↑	207 %
11. Zdraví	0,2	2,3	↑	1 213 %
12. Vzdělávání	0,3	0,7	↑	238 %

Kolik tedy v průměru běžná rodina zaplatí za výdaje? Samozřejmě to záleží na počtu členů rodiny. Na jednoho člena rodiny jsou výdaje (podle označení v uvedeném šetření čistá peněžní vydání) za rok 2010 v průměru 9 687 Kč (zjištěno z tabulky 9-5. Vydání a spotřeba domácností SRÚ rok 2010, ČSÚ). Z této celkové hodnoty pak můžeme odvodit jednotlivé dílčí výdaje prostřednictvím procent ve sloupci 2010. Znovu připomínám, že částky jsou uvedeny na jednoho člena domácnosti. Bydlení, voda, energie, paliva pak představují 2 787,6 Kč, potraviny a nealkoholické nápoje 1 410,5 Kč atd.

Z pohledu úspor rodinných výdajů bychom se měli zaměřit na položky, jejichž podíl na spotřebě je nejvyšší, pokusit se najít levnější alternativu a postupně přecházet na další s menší finanční náročností. Nepochybně najdeme několik položek s dostatečným prostorem k úsporám.